

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
КРЕМЕНЧУЦЬКИЙ ЛЬОТНИЙ КОЛЕДЖ**

**Циклова комісія соціально-гуманітарних, філологічних дисциплін та
фізичної підготовки**

МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ

ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

**з навчальної дисципліни «Транспортне право» вибіркового компонент освітньо-
професійної програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Авіоніка**

Вінниця 2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
Університету внутрішніх справ
Протокол № 2 від 22.02.2024

СХВАЛЕНО

Методичною радою
Кременчуцького льотного
коледжу Харківського
національного
Університету внутрішніх справ
Протокол № 6 від 17.01.2024

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з гуманітарних та соціально-
економічних дисциплін
Протокол № 2 від 22.02.2024

Розглянуто на засіданні циклової комісії соціально-гуманітарних, філологічних дисциплін та фізичної підготовки КЛК ХНУВС

Протокол № 14 від 05.01.2024__

Розробник: викладач циклової комісії соціально-гуманітарних, філологічних дисциплін та фізичної підготовки, спеціаліст вищої категорії Хомяк О.В.

Рецензенти:

1. Викладач циклової комісії соціально-гуманітарних, філологічних дисциплін та фізичної підготовки КЛК ХНУВС, к.пед.н., доктор філософії, спеціаліст вищої категорії, Кірюхіна М.В. .
2. Доцент кафедри юридичних наук Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського кандидат юридичних наук Латишева В.В.

1. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами (денна форма навчання)

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин, відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		лекції	Практичні заняття	Семінарські заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Семестр №3							
Тема 1. Предмет і системи транспортного права	8	4	-			4	залік
Тема 2. Транспортно-правові норми	8	4	-			4	
Тема 3. Організаційно-правові засади діяльності транспорту в Україні	10	4	-			4	
Тема 4. Правопорушення на транспорті та юридична відповідальність	10	4	-	-		6	
Тема 5. Законодавство України про автомобільний транспорт	10	4	2	-		4	
Тема 6. Законодавство України про водний транспорт	8	4	-	-		4	
Тема 7. Законодавство України про залізничний транспорт	10	4	2	-		6	
Тема 8. Законодавство України про повітряний транспорт	10	4	2	-		4	
Тема 9. Законодавство України про трубопровідний транспорт	8	2	–	-		6	
Тема 10. Взаємодія усіх видів транспорту	8	2	-	-		6	
Всього за семестр № 3:	90	36	6			48	

2. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами (заочна форма навчання)

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин, відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		лекції	Практичні заняття	Семінарські заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Семестр №3							
Тема 1. Предмет і системи транспортного права	8	2	-			6	залік
Тема 2. Транспортно-правові норми	8	2	-			6	
Тема 3. Організаційно-правові засади діяльності транспорту в Україні	10	2	-			8	
Тема 4. Правопорушення на транспорті та юридична відповідальність	10	2	-	-		8	
Тема 5. Законодавство України про автомобільний транспорт	10	-	-	-		8	
Тема 6. Законодавство України про водний транспорт	8	-	-	-		8	
Тема 7. Законодавство України про залізничний транспорт	10	-	2	-		10	
Тема 8. Законодавство України про повітряний транспорт	10	-	2	-		10	
Тема 9. Законодавство України про трубопровідний транспорт	8	-	—			8	
Тема 10. Взаємодія усіх видів транспорту	8	-	-			8	
Всього за семестр № 3:	90	8	4	-		78	

3.Методичні вказівки до семінарських занять

Тема № 5: Законодавство України про автомобільний транспорт

Практичне заняття 1: Законодавство України про автомобільний транспорт

Навчальна мета заняття: засвоєння, поглиблення та розширення знань з законодавства про автомобільний транспорт.

Кількість годин: 2 години.

Місце проведення: навчальний кабінет коледжу

Навчальні питання:

1. Автомобільний транспорт України. Поняття, структура системи та види.
2. Повноваження суб'єктів управління автомобільним транспортом.
3. Правові основи діяльності автомобільного транспорту.

План проведення заняття:

1. Порядок проведення вступу до заняття.
2. Порядок проведення основної частини.

Розглядаючи 1-е питання, слід звернути увагу на те, що автомобільний транспорт є однією з найважливіших галузей народного господарства. Практично не має жодного підприємства промисловості, будівництва, сільського господарства, зв'язку та інших галузей економіки де б не використовувався автомобільний транспорт. Звернути увагу на склад автомобільного транспорту.

Розгляд 2-го питання полягає в з'ясуванні, що загальне управління автотранспортною галуззю належить Міністерство інфраструктури України.

Безпосередньо управління підприємствами автомобільної галузі покладено на Державне агенство автомобільних доріг, яке керує автотранспортними, транспортно-експедиційними, авторемонтними, промисловими та іншими підприємствами й організаціями, установами, що перебувають у його підпорядкуванні.

3-тє питання потрібно почати з розгляду: автотранспортні правовідносини за своїм характером і змістом різноманітні і виникають як в процесі безпосередньо здійснення перевезень автотранспортними засобами, так і при плануванні і організації перевізного процесу, матеріально-технічному забезпеченні автотранспортних підприємств для здійснення виробничої діяльності, в процесі здійснення трудової діяльності працівниками цих підприємств і т. п. Слід також засвоїти, що система автотранспортного законодавства містить закони і підзаконні нормативні акти. Основу даної системи складають закони, до яких відносяться наступні:

1) Конституція України, що закріплює основні положення про економічну систему, формах власності, плануванні, соціальних і трудових правовідносинах.

2) Закон України «Про транспорт», що містить загальні правові норми, що діють у всій транспортній галузі, в т.ч. і на автотранспорті (ст.30, 31-склад і землі автотранспорту).

3) Закон України «Про підприємництво», який встановлює основні положення щодо здійснення підприємницької діяльності в Україні, в т.ч. і в автотранспортній галузі.

4) Господарський кодекс України, Цивільний кодекс України, що встановлюють правові норми діяльності підприємств в Україні, що регулюють договірні відносини в автотранспортній галузі.

5) Закон України «Про дорожній рух в Україні», який регулює суспільні відносини в частині дорожнього руху і безпеки, окреслює коло прав та обов'язків його учасників, визначає компетенцію органів державної влади в сфері дорожнього руху, встановлює порядок користування автомобільними дорогами та вулицями, основні вимоги до їх проектування та будівництва, основні вимоги до автотранспортних засобів, порядок їх реєстрації та обліку, передбачає контроль і відповідальність за порушення законодавства про дорожній рух.

6) Закон України «Про автомобільний транспорт» та інші закони.

3.Порядок проведення заключної частини.

Питання цільових виступів:

1. Загальна характеристика автомобільного транспорту в Україні
2. Класифікація автомобільних засобів за різними критеріями.
3. Перевезення вантажів автомобільним транспортом у внутрішньому сполученні.
4. Перевезення пасажирів та багажу автомобільним транспортом у внутрішньому та міжнародному сполученні.
5. Система органів управління та контролю на автомобільному транспорті.

Теми рефератів:

- 1.Історія розвитку автомобільного транспорту та еволюція його ролі у транспортній системі світу.
- 2.Підстави і межі відповідальності перевізника у разі порушення умов договору міжнародного вантажного перевезення автомобільним транспортом.
- 3.Закон України «Про дорожній рух»: зміст, основні положення, шляхи вдосконалення.

Література:

Основна:

1. Гіжевський В.К., Демський Е.Ф. Транспортне право України: Навчальний посібник.

Юрінком Інтер, 2002. - 416 с.

2. Шелухін М.Л. Транспортне право України: підручник - Юрінком Інтер, 2008 – 896 с.

3. Булгакова І.В., Клепікова О.В. Транспортне право України – 2011 р.

Допоміжна:

1. Гижевський В.К., Мілашевіч А.В. Правове регулювання транспортною системою України.- К., 2000.
2. Конституція України. 1996
3. Про дорожній рух. Закон України від 30 червня 1993 р // Відомості Верховної Ради України. – 1993. - № 31. – Ст.338 (із змінами та доповненням)
4. Про транспорт. Закон України від 10 листопада 1994 р // Відомості Верховної Ради України. – 1994. - № 51. – Ст.446 (із змінами)
5. Про трубопровідний транспорт. Закон України від 15 травня 1996 р // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 29. – Ст.139
6. Про залізничний транспорт. Закон України від 4 липня 1996 р // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 40. – Ст.183 (із змінами)
7. Про автомобільний транспорт. Закон України від 23 лютого 2006 р (із змінами)
8. Про транзит вантажів. Закон України від 20 жовтня 1999 р // Відомості Верховної Ради України. – 1999. - № 51. – Ст.446
9. Про перевезення небезпечних вантажів. Закон України від 6 квітня 2000 р // Відомості Верховної Ради України. – 2000. - № 28. – Ст.222
10. Кодекс України про адміністративні правопорушення // Відомості Верховної Ради України. – 1984. – додаток до № 51. – Ст.1122
11. Повітряний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 1993. - № 25. Ст.274
12. Кримінальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України – 2001. - № 25 Ст.131

Тема № 7: Законодавство України про залізничний транспорт

Практичне заняття 2: Законодавство України про залізничний транспорт

Навчальна мета заняття: засвоєння, поглиблення та розширення знань про залізничний транспорт в Україні.

Кількість годин: 2 години.

Місце проведення: навчальний кабінет коледжу

Навчальні питання:

1. Залізничний транспорт. Поняття структура системи та види.
2. Повноваження суб'єктів управління залізничним транспортом.
3. Правові основи діяльності залізничного транспорту.
4. Організація перевезень вантажів залізничним транспортом

План проведення заняття:

1. Порядок проведення вступу до заняття.
2. Порядок проведення основної частини

Розкриття першого питання слід розпочати зі з'ясування, що до структури залізничного транспорту належать: підприємства, шляхи сполучення, промислові, торговельні, постачальні підприємства.

Залежно від виконання завдань залізничний транспорт поділяється:

- вантажний
- пасажирський-здійснює перевезення пасажирів, багажу, вантажобагажу, пошти.

Залежно від відстані перевезення - пасажирський транспорт буває:

- приміського
- місцевого
- далекого сполучення

АТ Укрзалізниця-здійснює управління в галузі залізничного транспорту.

Основне завдання АТ Укрзалізниці:

- організація злагодженої роботи залізниці підприємств з метою задоволення потреб населення
- управління процесом залізничних перевезень регулювання в сфері діяльності організації
- проведення соціальної політики на залізничному транспорті

Друге питання: до органів управління залізничним транспортом відносяться: АТ Укрзалізниця, КМУ. Управління процесом перевезень у внутрішньому і міжнародному сполученнях, а також регулювання виробничо-господарської діяльності у сфері організації і забезпечення цього процесу залізницями, підприємствами, установами та організаціями проводяться централізовано і належать виключно до компетенції Укрзалізниці, яка здійснює функції господарюючого суб'єкта. Укрзалізниця є монополістом у сфері залізничних перевезень і саме тарифи на перевезення пасажирів, вантажів та багажу за винятком приміських перевезень пасажирів в межах Укрзалізниці на основі чинного законодавства.

Повноваження, права та обов'язки залізниць визначаються їх статутами та Законом України «Про залізничний транспорт».

Розгляд третього питання починається зі з'ясування, що організація перевезень пасажирів здійснюється залізничним транспортом загального користування на основі ЦКУ, Господарського Кодексу, статуту залізниць України, правилами перевезеннями пасажирів.

Вивчення четвертого питання полягає в усвідомленні того, що перевезення вантажів залізничним транспортом в Україні регулюються Статутом залізниць України, Правилами перевезення вантажів, Технічними умовами навантаження і кріплення вантажів, іншими нормативними документами, а також договором, який укладається між транспортним підприємством і вантажовідправником, експедитором або іншим замовником. Робота з організації перевезень на залізниці покладена на спеціальні служби залізниці: товарні контори станцій, товарні каси, багажні (вантажні) двори. В їх обов'язки входить оформлення і перевірка складених вантажовідправниками

документів на вантажні перевезення, а також забезпечення процесу доставки вантажів.

3.Порядок проведення заключної частини.

Питання цільових виступів:

1. Структура залізничного транспорту.
2. Вантажний залізничний транспорт.
4. Роль держави в управлінні залізничним транспортом.
5. Регіональні філії Укрзалізниці.

Теми рефератів:

1. Проблеми в сфері залізничного транспорту України.
2. Правовий статус приватного акціонерного товариства «Українська залізниця».
3. Основні аспекти стратегії розвитку АТ «Укрзалізниця» 2019- 2023 роки.
4. Порядок організації та здійснення залізничних перевезень в міжнародному сполученні.

Література:

Основна:

1. Гіжевський В.К., Демський Е.Ф. Транспортне право України: Навчальний посібник. Юрінком Інтер, 2002. - 416 с.
2. Шелухін М.Л. Транспортне право України: підручник - Юрінком Інтер, 2008 – 896 с.
3. Булгакова І.В., Клепікова О.В. Транспортне право України – 2005 р
5. Булгакова І.В., Клепікова О.В. Транспортне право України: підручник /І.В Булгакова, О.В Клепікова. - К.: Прецедент, 2011. – 344 с.
6. Гіжевський В.К., Демський Е.Ф., Мілашевич А.В. Транспортне право України, підручник [для студ. юрид. спец. вищих навч. закладів] - К.: Атіка, 2012. 2-ге вид., допов. і переробл. – 330 с.
7. Кострюков С.В. Навчально-методичне забезпечення дисципліни «Транспортне право» /Упоряд.: С.В. Кострюков; М-во освіти і науки України; Нац. гірн. ун-т. – Д., НГУ, 2014. – 200 с.
8. Татарчук І.В. Транспортне право України. ТОВ «Центр учбової літератури», 2016, 304 с.

Допоміжна:

1. Гижевський В.К., Мілашевич А.В. Правове регулювання транспортною системою України.- К., 2000.
2. Конституція України. 1996
3. Про транспорт. Закон України від 10 листопада 1994 р // Відомості Верховної Ради України. – 1994. - № 51. – Ст.446 (із змінами)
4. Про залізничний транспорт. Закон України від 4 липня 1996 р //

- Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 40. – Ст.183 (із змінами)
5. Кодекс України про адміністративні правопорушення // Відомості Верховної Ради України. – 1984. – додаток до № 51. – Ст.1122
  6. Кримінальний кодекс України //Відомості Верховної Ради України –2001. - № 25 Ст.131

Тема № 8: Законодавство України про повітряний транспорт

Практичне заняття 3: Законодавство України про повітряний транспорт

Навчальна мета заняття: засвоєння, поглиблення та розширення знань про повітряний транспорт України, а також застосування положень національного законодавства для вирішення ситуацій, що виникають у практичній діяльності в цій сфері.

Кількість годин: 2 години .

Місце проведення: навчальний кабінет коледжу

Навчальні питання:

1. Повітряний транспорт. Поняття, структура, системи та повноваження суб'єктів управління повітряним транспортом.
2. Правові основи діяльності повітряного транспорту.
3. Господарська та комерційна діяльність цивільної авіації.

План проведення заняття:

1. Порядок проведення вступу до заняття.
2. Порядок проведення основної частини

Розгляд першого питання починається з усвідомлення того, що Повітряний транспорт – вид транспортних комунікацій транспорту, де у якості транспортного засобу для перевезення пасажирів, пошти і вантажів використовуються транспортні засоби або важчі за повітря (повітряні судна авіації - літаки, вертольоти, гелікоптери та ін.) .

Повітряний транспорт є найбільш придатним для швидкого перевезення вантажів, пасажирів, багажу, пошти та інших матеріальних цінностей. У зв'язку з цим, йому відводиться важлива роль і місце в транспортній системі України. На сьогоднішній день повітряне право покликане забезпечити чітке функціонування всієї авіаційної транспортної системи, що прямо пов'язано із забезпеченням безпеки, економічності авіаційних перевезень. Це важливе завдання має досягатися шляхом впливу на окремі найважливіші галузі суспільних правовідносин у сфері повітряного транспорту.

Україні належить повний і виключний суверенітет на повітряний простір в її територіальних межах.

Повітряним простором України є частина повітряної сфери суходільною та водною територією, у тому числі над її територіальними водами.

Повітряний простір України має свою певну структуру. Структура повітряного простору, порядок її формування і зміни та правила використання визначаються державними органами з використання повітряного простору України. Використання державного простору чи окремих його районів може бути повністю або частково обмежено.

До елементів структури повітряного простору України відносять:

- 1) повітряні траси;
- 2) місцеві повітряні авіалінії;
- 3) повітряні кордони для перетинання державного кордону;
- 4) встановлені та невстановлені маршрути польотів;
- 5) райони виконання авіаційних робіт;
- 6) заборонені зони;
- 7) зони обмеження польотів і небезпечні зони.

Враховуючи важливість для економічного життя країни авіаційного транспорту та необхідність здійснення підвищеного контролю за його діяльністю, держава регулює діяльність цивільної авіації.

Друге питання: Міністерство інфраструктури України, Державна авіаційна служба України.

Управління авіаційною галуззю здійснюється за такими напрямками:

- 1) забезпечення розвитку цивільної авіації;
- 2) нагляд за безпекою виконання польотів повітряними суднами;
- 3) сертифікація, реєстрація та ліцензування;
- 4) регулювання використання повітряного простору України та обслуговування повітряного руху;
- 5) забезпечення пошуку та спасіння повітряних суден, що зазнають чи зазнали лиха;
- 6) захист авіації України від актів незаконного втручання в її діяльність;
- 7) наукове забезпечення діяльності авіації, її безпеки, що як галузевими, так і міжгалузевим науково-дослідними закладами й організаціями;
- 8) сприяння зовнішньоекономічній діяльності, діяльності авіаційної галузі та укладення міжнародних угод.

Третє питання: до основних законів, що є джерелами повітряного права, належать Закони України: «Про транспорт», який визначає правові, економічні, організаційні та соціальні основи діяльності повітряного транспорту; «Про підприємства в Україні», що визначає економічну діяльність підприємств, у тому числі й підприємств повітряного транспорту; «Про державний кордон України», який має ключове значення для визначення таких понять повітряного права, як повітряний простір України, кордони міжнародних повітряних трас, зони прикордонного й митного контролю в аеропортах, що здійснюють міжнародні повітряні перевезення.

Основним нормативним документом, що регулює діяльність повітряного транспорту, є Повітряний кодекс України, прийнятий 1993 року, для врегулювання діяльності користувачів повітряного простору України в цілях задоволення потреб та інтересів України і її громадян, а також забезпечення безпеки авіаційних перевезень.

Дія Повітряного кодексу України поширюється на всіх користувачів повітряного простору України в частині, що стосується їхньої діяльності як на території України, так і за її межами, якщо закони держави перебування користувача не передбачають іншого. Він складається з 18 розділів, кожний з яких розкриває значення окремих інститутів повітряного права.

Одним із джерел повітряного права є постанови Кабінету Міністрів України з питань авіації. Прикладом можуть послужити постанови: «Про затвердження Положення про обов'язкове особисте страхування від нещасних випадків на транспорті» від 14.08.1996 р. за № 959; «Про серйозні недоліки в роботі та невідкладні заходи щодо поліпшення діяльності цивільної авіації» від 28.12.1996 р. за № 1587; «Про затвердження Положення національного повітряного перевізника» від 15.11.1996 р. за № 1397 та ін.

Особливе місце серед джерел транспортного повітряного права посідає «Звід авіаційних правил України». Авіаційні правила визначають і врегульовують порядок діяльності авіації України з метою забезпечення безпеки польотів і економічної безпеки.

3. Порядок проведення заключної частини.

Питання цільових виступів:

1. Повітряний простір України.
2. Переваги та недоліки авіаційного транспорту.
3. Цивільна авіація України.

Теми рефератів:

1. Проблеми в сфері повітряного транспорту України.
2. Правові основи організації повітряного руху.
3. Юридична відповідальність за правопорушення у сфері повітряного права. Екологічні аспекти безпеки цивільної авіації в Україні.
4. Правила поведінки в аеропорту.
5. Договір перевезення повітряним транспортом.
6. Авіаційна транспортна стратегія України на період до 2030 року.

Література:

Основна:

1. Гіжевський В.К., Демський Е.Ф. Транспортне право України: Навчальний посібник. Юрінком Інтер, 2002. - 416 с.
2. Шелухін М.Л. Транспортне право України: підручник - Юрінком Інтер, 2008 – 896 с.
3. Булгакова І.В., Клепікова О.В. Транспортне право України – 2015 р

Допоміжна:

1. Гіжевський В.К., Мілашевич А.В. Правове регулювання транспортною системою України.- К., 2000.
2. Конституція України. 1996
3. Про транспорт. Закон України від 10 листопада 1994 р // Відомості Верховної Ради України. – 1994. - № 51. – Ст.446 (із змінами)
4. Про перевезення небезпечних вантажів. Закон України від 6 квітня 2000 р // Відомості Верховної Ради України. – 2000. - № 28. – Ст.222
5. Кодекс України про адміністративні правопорушення // Відомості Верховної Ради України. – 1984. – додаток до № 51. – Ст.1122
6. Повітряний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 1993. - № 25. Ст.274

7. Кримінальний кодекс України //Відомості Верховної Ради України –2001. - № 25 Ст.131

3.Рекомендована література (основна, допоміжна), інформаційні ресурси в Інтернеті

Основна

1. Гіжевський В.К., Демський Е.Ф. Транспортне право України: Навчальний посібник.
2. Юрінком Інтер, 2002. - 416 с.
3. Шелухін М.Л. Транспортне право України: підручник - Юрінком Інтер, 2008 – 896 с.
4. Булгакова І.В., Клепікова О.В. Транспортне право України – 2015 р.

Допоміжна

1. Гижевський В.К., Мілашевич А.В. Правове регулювання транспортною системою України.- К.,2000.
2. Конституція України. 1996
3. Про дорожній рух. Закон України від 30 червня 1993 р // Відомості Верховної Ради України. – 1993. - № 31. – Ст.338 (із змінами та доповненням)
4. Про транспорт. Закон України від 10 листопада 1994 р // Відомості Верховної Ради України. – 1994. - № 51. – Ст.446 (із змінами)
5. Про трубопровідний транспорт. Закон України від 15 травня 1996 р // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 29. – Ст.139
6. Про залізничний транспорт. Закон України від 4 липня 1996 р // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 40. – Ст.183 (із змінами)
7. Про автомобільний транспорт. Закон України від 23 лютого 2006 р (із змінами)
8. Про транзит вантажів. Закон України від 20 жовтня 1999 р //Відомості Верховної Ради України. – 1999. - № 51. – Ст.446
9. Про перевезення небезпечних вантажів. Закон України від 6 квітня 2000 р //Відомості Верховної Ради України. – 2000. - № 28. – Ст.222
10. Кодекс України про адміністративні правопорушення // Відомості Верховної Ради України. – 1984. – додаток до № 51. – Ст.1122
11. Повітряний кодекс України //Відомості Верховної Ради України. – 1993. - № 25.Ст.274
12. Кримінальний кодекс України //Відомості Верховної Ради України –2001. - № 25 Ст.131

Інформаційні ресурси

1. www.rada.gov.ua – сайт Верховної Ради України.

2. www.kmu.gov.ua – сайт Кабінету Міністрів України.
3. www.nbuv.gov.ua – електронний каталог Національної бібліотеки України ім. Вернадського.